

JIE

Vytautas Vargalys
197... metų spalio 8-oji diena

Siauras plyšys tarp dviejų daugiaaukščių, spraga aklilangiais inkrustuotoje sienoje: keista anga į kitokį pasaulį — anapus laksto vaikai ir šunys, o šiapus — vien tuščia gatvė ir vėjo genami dulkių tumulai. Pailgas veidas, atgręžtas į mane: siauros lūpos, kiek įdubę skruostai ir tylios akys (turbūt rudos) — moters veidas, pienas ir kraujas, klausimas ir kančia, dievybė ir ištvirkimas, daina ir nebylystė. Senas laukinių vynuogių stiebais apraizgytas namas sodo gilumoje, kiek dešiniau padžiūvusios obelys, o kairėje — geltoni nesugrėbti lapai, jie plevena ore, nors plonytėliausios krūmų šakos nė nevirpteli...

Toks atsibudau ši rytą (*kažkurį* rytą). Kiekvieną mano dieną pradeda skausmingai ryškių vaizdų atsklanda, jos negali pramanyti ar pats pasirinkti. Ją parenka kažkas kitas, ji suskamba tyloje, perveria smegenis dar neatsibudusiam ir vėl dingsta. Bet neištrinsi jos iš atminties, ta nebyli preliudija nuspalvina visą dieną. Negali nuo jos pasprukti — nebent suvis neatsimerktum, nepakeltum galvos nuo pagalvės. Tačiau visad paklūsti: praveri akis ir vėl matai savo kambarį, knygas lentynose, ant fotelio sumestus rūbus. Nejučia klausi, kas parinko dermę, kodėl galėsi sugroti savo dieną tik taip, o ne kitaip? Kas yra tasai slapas prapulties demiurgas? Ar pats renkiesi bent melodiją, ar tavo mintis jau supančiojo Jie?

Labai svarbu, ar ryto vaizdiniai tėra prisiminimų sąraizga, kitados regėtų vietų, veidų, įvykių pablukę paveikslai, ar jie pasirodo tavyje pirmą sykį. Prisiminimai spalvina gyvenimą daugmaž įprastomis spalvomis, o nebūtais reginiais prasidėjusi diena esti pavojinga. Tokiomis dienomis atsiveria pragarmės ir ištrūksta iš narvų žvėrys. Tokiomis dienomis lengvesni daiktai sveria daugiau už sunkesnius, o kompasai rodo kryptis, kurioms nėra vardų. Tokios dienos kaskart esti nelauktos — taip ir šiandien (jeigu tai

buvo šiandien)... Senas namas sodo gilumoje, pailgas moters veidas, spraga vientisoje aklilangių sienoje... Išsyk pažinau sugrūstus Karoliniškių namus ir tuščią gatvę, pažinau kiemą, kur net vaikai vaikšto po vieną, žaidžia po vieną. Nestebino ir veidas, *jos* veidas — pailgas įbūgusios madonos veidas, akys, žvelgiančios ne į mane, vien į savo pačios vidų. Neramino tik senas medinis namas nuo lietaus pajuodusiom sienom ir geltoni lapai, blaškomi geltono vėjo. Namas kaip įspėjimas, slaptų lūpų pašnabždėtas persergėjimas. Neramino ir sapnas, pilnut pilnas paukščių, jie plakė sparnais baltasnieges pusnis, kėlė blizgančias speigo dulkes, mėnesienos dulkes.

Kiek paukščių gali tilpti viename sapne?

Jų buvo pilna visur, pasaulis buvo sklidinąs begarsio gležnų sparnų plazdesio, belūpio veido šnabždamų sakinių, slogaus geltono vėjo. Sapnas pleveno viduj ir išorėj, nesitraukė nė išėjus į lauką, nors kiemas buvo ištryptas ir tuščias, padžiūvęs purvas dengė žemę kieta pluta. Rodės, naktį čia voliojosi didžiulis suskretęs gyvulys. Žvynuotas dvokus slibinas, ugnies alsavimu iškaitinės žemę ir asfaltą. Tik jis galėjo praryti paukščius: jų visiškai neliko. Kiemuose tarp namų nebuvo nė vieno paukščio. Lesimvietėse ties iškvėvusių senučių langais nesigrūdo purvini Vilniaus karveliai. Apie balkonus nepurpčiojo pasišiaušę žvirbliai. Niekur neliko nė vieno paukščio. Rodės, juos visus kažkas ištrynė iš pasaulio dideliu pilku trintuku.

Zmonės ėjo savais keliais, nė vienas nesizvalgė apstulbusiu veidu, kaip aš. Jie *nieko nematė*. Paukščių pasigedau aš vienas. Gal jų nė neturi būti, gal jų išvis nėra pasaulyje ir niekad nebuvo? Gal vien sapnavau nesveiką sapną, mačiau jame kažką negera ir pavadinau tatai „paukščiais“? O visa, ką prisimenu, žinau apie paukščius, tėra patologiška fantazija, paukščio paranoja?

Tos mintys, matyt, atbukino mano dėmesį. Antraip iškart būčiau pamatęs tą moterį raukšlėtu veidu, būčiau pajutęs jos slepiančią žvilgsnį. Maniau, kad esu pakankamai patyręs. Deja... Pražingsniavau ištryptu vejoje taku, užmečiau akį į žalią šviesosforo šviesą ir drąsiai žengiau į priekį.

Mane išgelbėjo instinktas ir greita reakcija. Juodo limuzino šonas perskrodė orą per sprindį nuo mano kūno. Tik tada suvokiau, kad neliečiu kojom žemės, kybau ore, išskleidęs rankas. *Tarsi paukštis sparnus.* *

Mane išgelbėjo mano kūnas. Atšokau atgal, nesąmoningai, laimėjau prieš automobilio sparną akimirksnio dalį. Smarkiai sudiegė širdį, skubiai apsidairiau ir išvydau tą moterį. Raukšlėtas jos veidas tarsį skylė žiojėjo ištryptos pievos fone. Žvilgsnis

buvo dygus ir gniuždantis. Ji išsidavė pati: visi žmonės prie troleibusų stotelės nenustygo vietoje, dairėsi į šalį, dirščiojo į laikrodžius. Ji viena stypsojo sustingus it statula, judėjo tik skruostai ir lūpos — tų lyg ir čiulpimo judesių su niekuo nesupainiosi. Dar spėjau pamatyti, kad jos pilkas apsiaustas nubrizgęs (*smarkiai* nubrizgęs). Be abejo, paprasta Jų pastumdėlė, bevardė disa. Ūmai pasimuistė, lyg veržtūsi iš pančių, ir vikriai išoko į nuvažiuojantį troleibusą. Nebuvo prasmės ją vytis (niekada nebūna prasmės).

Žvelgiau į ją gal kokią sekundę — juodasis limuzinas buvo dar visai arti. Lyg niekur nieko, tyliai urgzdamas, sklendė pažeme. Užpakalinis stiklas buvo užtrauktas blyškiai žalsva užuolaidėle. Jie visai be reikalo dangstėsi. Puikiai žinojau, ką pamatysčiau, jei užuolaidėlių nebūtų: du ar tris į mane atgręžtus apvalius veidus išsprogusiomis akimis be jokios išraiškos.

Paukščiai atgimė tik privažius biblioteką. Prie skelbimų stulpo tupėjo du apduję karveliai. Beveik nepaisė praeivių, tik retkarčiais, nejudindami galvų, pavartydavo paklaikusias akis. Negalėjo paskristi nei paeiti. Pūsojo ant pilkšvo cemento, patūpę trinages kojas, abejingi, tarsi užkerėti. Senoji Paukščių valdovė juos apleido.

Senoji sparnuočių valdovė, tūkstantinių būrių piemene, duok man juos visus, tankmėj besislapstančius, sviesk vilnų kuodelį priešais vyrą ieškantį, pėdsakais sekantį, vesk pirmyn dienos akys ir mėnesienoj, parodyk kelią, kurio joks žmogus nežino!

Bibliotekos koridoriuje manęs laukė ji. Sakau „manęs“, nes kartais rodosi, kad viskas pasaulyje vyksta *man*. Man lyja drumzlini lietūs, man vakarais mirksi gelsvos langų šviestos, virš manęs gauruoja švino debesys. Tarytum žengčiau minkšta plėve, ji dumba po kojom, virsta piltuvu stačiais šlaitais, jo dugne stoviu aš, link *manęs* garma visi įvykiai, vaizdai, žodžiai. Jie lipte limpa prie manęs, bruka kiekvienas savo ypatingą svarbą. Galbūt tik tariamą svarbą. Nors, antra vertus, *viskas* gali būti be galo svarbu. Jau daug syk esu radęs ją, rymančią prie lango. Turbūt laukia ne manęs, gal savojo Godo, mažyčio grakštaus Niekio. Aš moku skirti *laukiančiuosius*. Ji visuomet stovi prie lango *laukdama* ir rūko, suspaudusi cigaretę laibais nervingais pirštais. Galbūt josios Godo — už langų šviečianti melsvai pilkšva saulė, cigaretės dūmų spalvos. O gal josios Godo vis dėlto esu aš, įstrigęs slidžiašonio piltuvo dugne, apniktas sapnuotų, iš-

nykusių ir vėl atsiradusių paukščių, plakančių sparnais dulkėtą bibliotekos koridoriaus prieblandą?

Ji vos pastebimai sūpavo liemenį pirmyn atgal, išstačius į priekį kiek sulenktą koją. Rodės, tyčia svaigina ilgos šlaunies slaptu apvalumu. Ne itin slaptu: jos kūno negali pridengti jokie rūbai. Neperprantu jos, o gal noriu, kad kuo ilgiau paliktų slaptina. Nesuku nuo jos akių, jei ir norėčiau pasislėpti, ji vis vien prasibrautų prie manęs per klausą, lytėjimą, per šeštąjį ar septintąjį jutimą. Kas ji — lemtis ar klastingi žabangai? Ji niekam nesiperša, *tiesiog* egzistuoja, bet vis slysta įvykių, vaizdų, žodžių piltuvo šlaitais kaskart *arčiau* manęs. Siek tiek jos privengiu, gal net bijau. Nepakenčiu, kai koks žmogus atsiduria *pernelį arti*.

Išdirbo greta dvejus ar trejus metus ir nieko man nereikškė. Beveik jos nepastebėdavau. Ir ūmai, vieną stebuklingą mirksnį, man atsivėrė akys. Nuo to mirksnio vien ją ir tematau.

Ji nepasiekiamą, nekreipia į mane jokio dėmesio. Kodėl turėtų kreipti? Aš senas, ji jauna. Aš baisus, ji graži. Galėtų bent neerzinti, netrikdyti pačiu savo buvimu. Žinau savo lemtį, nesiekiu žvaigždžių nuo dangaus.

Kada šitai buvo, kada taip galvojau — juk ne šiandien?

O ji mane pajuto, atsigrėžė ir parodė akis (turbūt rudas), atklydusias iš rytinės vizijos. Žiūri ne į mane, tas rudas žvilgsnis visad nukreiptas į jos pačios vidų, ten, kur nesiekia pilki saulės spinduliai. Ji sklidina slaptų akių viduje, o dvi visiems regimos akys — tik du žibintai, dvi spragos, pralaužtos pasaulio, besibraunančio į jos neprieinamą sielą. Sielą, dvasią, *ego, id...*

Bet kada, kada šitai buvo, kada taip galvojau?

Smukau į kambarį ir skubiai uždariau duris. Uždariau duris, užtraukiau užuolaidas, atjungiau telefoną. Gerai žinau, nuo ko slapstausi. Ypač šiandien... Nors ką reiškia „šiandien“, ką reiškia „vakar“, „prieš savaitę“, „po mėnesio“? Ką reiškia „buvo“, „bus“ ar „galėtų būti“? Suvokiu pasaulį kur kas esmingiau, be tos apgaulingos laiko pinkliavos. Buvau išmokytas slaptąjo suvokimo meno pirmiausia sapnuose ir vizijose, paskui čia, pirštais apčiuopiamam pasauly. Vis dažniau neskiriu banalaus žmonių laiko, jis pernelyg apgaulingas, vilioja į šalį nuo esmės, kuri slypi viename dideliame VISA. Man nevalia apsigauti, manant, jog kažkas „jau praėjo“, o kitkas dar tik „ateis“. Toks mąstymas griaua didžiojo VISA vienybę. *Dabar* sėdžiu prie savo stalo bibliotekos kabinete ir kruopščiai dėlioju standaus popieriaus korteles. *Dabar* visiškai nuogas stoviu priešais veidrodį. *Dabar* smengu į svaigų juodaakės kirkės kūną. *Dabar* bugščiai įžengiu į seną namą sodo gilumoje... Įžengiau, įžengsiu, galėčiau įženg-